

ARHUŠKA KONVENCIJA

Mišljenje Zelene akcije

Geneva, listopad, 2001. godine – svečanost stupanja na snagu

Arhuške konvencije

Impressum

Izdavač: Zelena akcija / FoE Croatia

Pripremile: Željka Leljak, dipl.iur. i Gordana Klarić, voditeljica programa Zeleni telefon

Ovaj dokument je dio projekta „ *Implementing Aarhus Convention and increasing NGOs capacity in monitoring and implementation of accession process and reaching EU environmental policies and standards*“, a koji se financira iz programa EC CARDS 2004.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are sole responsibility of the Zelena akcija / FoE Croatia and can, under no circumstances, be regarded as reflecting the position of the European Union.

Ovaj je dokument nastao uz financijsku pomoć Europske unije. Za sadržaj dokumenta odgovorna je Zelena akcija / FoE Croatia i ni u kojem slučaju dokument se ne može uzeti u obzir kao stav Europske unije.

SADRŽAJ:

1. Uvod	4
Tijela Arhuške konvencije	5
2. Hrvatska	7
3. Sadržaj konvencije	8
1. Stup - Pravo na pristup informacijama	8
2. Stup - Pravo na sudjelovanje javnosti u odlučivanju o pitanjima okoliša	17
3. Stup – Pravo na pristup pravosuđu u pitanjima okoliša	23
4. Iskustva Zelenog telefona	26
5. Zaključak	28

1. UVOD

O samoj Konvenciji

Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša (tzv. Arhuška konvencija) potpisana je 25. lipnja 1998. godine u danskom gradu Aarhusu na 4. konferenciji ministara kada ju je potpisala i Republika Hrvatska. Konvencija je stupila na snagu 30. listopada 2001. godine kada ju je ratificirao dovoljan broj zemalja. Zanimljivo je kako je na svečanosti stupanja na snagu Arhuške konvencije (AC) prvi govorio gospodin Božo Kovačević, tadašnji ministar hrvatskoga Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (MZOPUG), iako Republika Hrvatska tada još nije ratificirala konvenciju.

Ratifikacijom Arhuške konvencije država/stranka Konvencije omogućuje svojim građanima slobodan pristup informacijama o okolišu, zajamčeno je sudjelovanje javnosti u pitanjima okoliša te se olakšava pristup pravosuđu u pitanjima okoliša.

Cilj ove konvencije je ojačati ulogu svih organizacija koje se bave zaštitom okoliša u korist budućih generacija. Ono što je posebno o Arhuškoj konvenciji jest činjenica kako je to dokument koji prvi put spaja zaštitu okoliša s ljudskim pravima, te su u njejoj izradi ravnopravno sudjelovali predstavnici vlada i nevladinih udruga. Dakle, ta je Konvencija nastala u jednoj otvorenoj atmosferi kao rezultat dijaloga tj. pregovora između državnih dužnosnika te civilnog sektora. Moglo bi se reći kako je Arhuška konvencija mehanizam kojim je Europa uspjela pretvoriti opće načelo u pravni akt.

Bitno je spomenuti kako je danas Arhuška konvencija (AC) dio pravne stečevine Europske zajednice (acquis communautaire – pravna stečevina Europske unije). To znači da se automatski primjenjuje u EU tj. članice EU moraju provesti u svoje zakonodavstvo i primjenjivati Arhušku konvenciju. U Acquis-u Europske Unije nalaze se dvije direktive koje se odnose na područje Arhuške konvencije i to: Direktiva 2003/4/EC o pravu na pristup informacijama i Direktiva 2003/35/EC o sudjelovanju javnosti. Što su to direktive? Direktive obvezuju države članice u smislu rezultata koje moraju postići. One se moraju prenijeti u nacionalni pravni okvir, ali ostavljaju prostora za određivanje oblika i sredstva provedbe.

Vrlo je važno spomenuti i tzv. PRTR Protokol (Pollutant Release and Transfer Registers) odnosno Protokol o registrima ispuštanja i prijenosa onečišćenja. To je poseban međunarodni ugovor usvojen na 5. Ministarskoj konferenciji održanoj u Kijevu 2003. godine, a razvijen je u okviru i pod okriljem Arhuške konvencije. Do danas ga je potpisalo 39 zemalja, a potpisnice su preuzele obvezu uspostaviti katalog ili registar

ispuštanja i prijenosa potencijalno opasnih kemikalija koji uključuje informacije o njihovoj količini i prirodi.

TIJELA ARHUŠKE KONVENCIJE

Tijela Arhuške konvencije su:

1. Sekretarijat UNECE (Ekonomska komisija Ujedinjenih naroda za Europu)
2. Konferencija stranaka
3. Radna skupina stranaka
4. Odbor za usklađivanje (Compliance Committee)

Sekretarijat je administrativno tijelo Konvencije koje vodi upisnik potpisnica, organizira sastanke te obavlja slične administrativne i logističke poslove.

Glavno tijelo Arhuške konvencije je konferencija stranaka, koja se sastaje najmanje jednom svake dvije godine. Na sastancima se razmatra napredak u ratifikaciji i provedbi konvencije te se donosi odluka o budućem radu usvajanjem plana rada.

Radna skupina stranaka se sastaje najmanje jednom godišnje te nadzire provedbu plana rada u razdoblju između konferencija stranaka.

Za građane, pa tako i NVO-e (nevladine udruge) najzanimljivije tijelo je ipak, Compliance Committee (CC). Prvi CC izabran je, od strane radne skupine, u listopadu 2002. godine, te je tako stvoren mehanizam revizije usklađivanja propisa članica AC.

Četiri su načina na koji se pokreće taj mehanizam, a to su:

1. članica prijavi drugu članicu

Primjer: Rumunjska je prijavila Ukrajinu radi projekta ("Bistri kanal") na delti Dunava jer je javnost bila prekasno obaviještena o činjenici kako se radi o projektu od nacionalnog i prekograničnog utjecaja na okoliš.

2. članica prijavi samu sebe

3. Sekretarijat se može obratiti CC tj. dati mu uputu/preporuku

4. predstavnici javnosti (građani, NVO) mogu uputiti prijavu pismeno

Primjer: Mađarski NVO, Grupa čisti zrak, prijavio je svoju državu za povredu AC tvrdeći kako zakonski amandman o Javnom interesu i razvoju mreže brzih cesta smanjuje mogućnost sudjelovanja javnosti u odlučivanju.

Primjer: Poljski građanin prijavio je povredu prava na informiranje jer su mu zahtjevi da sazna lokaciju skladištenja opasnog otpada u njegovom gradu (Olsztyn) redovito bili odbijeni ili se nijekalo postojanje takvog otpada.

Primjer: Građanin Kazahstana prijavio je povredu AC jer u nacionalnom zakonodavstvu nije uređeno sudjelovanje javnosti, osobito u postupku Procjene utjecaja zahvata na okoliš, a također se žalio i na sudove koji nisu senzibilizirani za taj problem.

Naravno i sam CC može na vlastitu inicijativu pokrenuti postupak, davati preporuke, izraditi izvještaje o usklađivanju ili provedbi pojedinih odredbi AC.

Međutim, ukoliko CC nakon prijave, utvrdi neusklađenost s odredbama Konvencije, država kojoj je utvrđena neusklađenost, odgovorna je za poduzimanje mjera kako bi se isto uklonilo. Dakle, CC daje upozorenja, mišljenja, preporuke - ne donosi obvezujuće odluke.

2. HRVATSKA

U Hrvatskoj je Arhuška konvencija ratificirana 07.12.2006. godine kada je Hrvatski Sabor izglasao Zakon o potvrđivanju Arhuške konvencije, a koji je izradilo Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva te je isto Ministarstvo odgovorno i za njegovu primjenu.

Potvrđivanjem (ratifikacijom) Konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, Republika Hrvatska je potvrdila svoje opredjeljenje za otvorenost i slobodan pristup informacijama o okolišu, kao i osiguranje sudjelovanja javnosti u pitanjima okoliša te pristupa pravosuđu u skladu sa svjetskim standardima.

Zakonski temelj Arhuške konvencije u Republici Hrvatskoj su dva propisa: Zakon o pravu na pristup informacijama i Zakon o zaštiti okoliša.

Svakoj fizičkoj i pravnoj osobi osigurano je pravo pristupa informacijama o okolišu, primjenom općeg propisa - *lex specialisa* za informiranje - Zakona o pravu na pristup informacijama (Narodne novine, 172/03).

Temeljem toga Zakona utvrđuje se i javno objavljuje svake godine Popis tijela javne vlasti koja su dužna na zahtjev pružati informacije prema ovom Zakonu. Konkretno u području zaštite okoliša odredbe Zakona provode se putem Odluke o ustrojavanju kataloga informacija Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, koju je donijela ministrica Marina Matulović Dropulić temeljem toga Zakona početkom 2005. godine. U tom aktu su pod posebnim poglavljem sistematizirano utvrđene sve informacije i sadržaji koje posjeduje i nadzire Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva iz područja zaštite okoliša.

Međutim, donošenjem novog Zakona o zaštiti okoliša (NN 110/07) koji je stupio na snagu 01. studenog 2007. godine, odredbe Arhuške konvencije transponirane su u taj propis.

3. SADRŽAJ KONVENCIJE

Konvencija se sadržajno može podijeliti na tri osnovna dijela (stupa):

1. pristup informacijama
2. sudjelovanje javnosti
3. pristup pravosuđu

1.STUP

PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA

Obveza svake stranke Konvencije jest svakoj fizičkoj i pravnoj osobi osigurati pravo pristupa informacijama o okolišu, koje čuva javna vlast kod sebe ili kod nekog drugog, bez obveze iskazivanja interesa, te je nužno da javna vlast učini dostupnim i pruža informacije o okolišu široj javnosti u najvećoj mogućoj mjeri, naročito koristeći tehnologije informiranja i komuniciranja.

Javni uvid u GUP Grada Zagreba

Pravo na pristup informacijama jedno je od temeljnih prava svakog čovjeka i važno je da informacije o okolišu za javnost budu dane razumljivim jezikom, da se distribucija informacija započne organizacijom kataloga informacija, da budu strukturirane od jednostavnih do složenih, te da lokalne vlasti budu odgovorne da registar informacija o okolišu bude što potpuniji. U tom kontekstu važna je ažurnost, točnost te usporedivost informacija.

Uskraćivanje informacija moguće je u slučajevima kad je zahtjev preopćenit ili nerazumljiv ili ako se zahtjev odnosi na nedovršen materijal. Međutim, takvo odbijanje je utemeljeno domaćim zakonom ili praksom. Uskraćivanje informacija je također moguće i ako vlast smatra da bi njezino iznošenje negativno utjecalo na povjerljivost postupaka javne vlasti, međunarodne odnose ili javnu sigurnost. Ono mora biti obrazloženo, a razlozi se tumače javnim interesom.

Zakon o zaštiti okoliša (NN 110/07), sukladno odredbama Arhuške konvencije definira informaciju o okolišu, pravo na pristup informacijama, rokove, uspostavljanje Informacijskog sustava, te pobliže određuje obveze pružatelja informacija.

Informacija o okolišu je prema Zakonu svaka informacija u pisanom, vizualnom, slušnom, elektroničkom ili drugom materijalnom obliku, koji se odnose na okoliš, njegove sastavnice i opterećenja, a posebice o opterećivanju okoliša: emisijama, imisijama, otpadu, biološkoj i krajobraznoj raznolikosti, prostoru, kulturnoj baštini, prirodnim pojavama, postupcima tijela javne vlasti koji se odnose na donošenje propisa, općih i pojedinačnih akata u vezi sa zaštitom okoliša, i/ili koji se odnose na donošenje strategija, planova, programa i izvješća o okolišu, sastavnicama okoliša i opterećenjima, te informacija o stanju i mjerama i načinima održavanja projektiranog stanja postrojenja i drugih objekata, koji bi mogli utjecati na onečišćivanje okoliša i sastavnica okoliša, odnosno koji bi mogli utjecati na s okolišem povezana opterećenja i/ili postupke.

Svatko ima pravo tražiti informacije o okolišu koje su u posjedu tijela javne vlasti i koje su ta tijela sama proizvela ili zaprimila, kao i informacije o okolišu koje čuvaju osobe-ovlaštenici u ime tijela javne vlasti, a tijelo javne vlasti dužno je osigurati pristup informacijama o okolišu, koje posjeduje i/ili nadzire, u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša i odgovarajućom primjenom posebnih propisa kojima se uređuje pravo javnosti na pristup informacijama.

Pravo pristupa informacijama o okolišu odnosi se na svaku informaciju u pisanom, vizualnom, slušnom, elektroničkom ili bilo kojem drugom dostupnom obliku, a koja je Zakonom o zaštiti okoliša definirana kao „informacija o okolišu“ (čl.131.)

U svrhu cjelovitog upravljanja zaštitom okoliša i/ili pojedinim sastavnicama okoliša odnosno opterećenjima te u svrhu izrade i praćenja provedbe dokumenata održivog razvitka i zaštite okoliša kao i drugih dokumenata koji se takvima podrazumijevaju u uspostavlja se i Informacijski sustav zaštite okoliša.

Informacijski sustav zaštite okoliša sadrži podatke i informacije o stanju okoliša, opterećenjima i utjecajima na okoliš te odgovorima društva, a osobito:

- podatke o stanju okoliša i njegovim sastavnicama
- podatke o emisijama onečišćujućih tvari u okoliš iz Registra onečišćavanja
- podatke o prirodnim dobrima i korištenju prirodnih dobara
- podatke o biološkoj raznolikosti

- podatke o utjecajima onečišćavanja okoliša na zdravlje ljudi
- podatke o otpadu i gospodarenju otpadom
- podatke o opasnim tvarima
- podatke o industrijskim i ekološkim nesrećama
- podatke o onečišćivačima okoliša
- mjere politike, planove i programe zaštite okoliša, te druge slične podatke

Tijela državne uprave, nadležno upravno tijelo u županiji, odnosno u Gradu Zagrebu, pravne osobe s javnim ovlastima i ovlaštenici, koji obavljaju poslove praćenja stanja okoliša, dužni su Agenciji za zaštitu okoliša, za potrebe informacijskog sustava zaštite okoliša, u propisanim rokovima dostavljati propisane podatke i informacije kao i odgovarajuća izvješća, te su obvezni Agenciji osigurati nesmetan pristup podacima i korištenje podataka za potrebe informacijskog sustava zaštite okoliša.

Navedeni podaci, informacije i izvješća podložni su provjeri njihove kakvoće radi osiguranja vjerodostojnosti, potpunosti i dosljednosti, a tu provjeru obavlja po službenoj dužnosti Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.

Sukladno PRTR Protokolu Zakon o zaštiti okoliša sadrži i odredbe o Registru onečišćavanja okoliša, što je isto dio Informacijskog sustava.

Registar onečišćavanja okoliša jest skup podataka o izvorima, vrsti, količini, načinu i mjestu ispuštanja, prijenosa i odlaganja onečišćujućih tvari i otpada u okoliš, a vodi ga nadležno upravno tijelo u županiji, odnosno u Gradu Zagrebu. Podatke iz Registra onečišćavanja okoliša nadležno upravno tijelo u županiji, odnosno u Gradu Zagrebu dostavlja Agenciji za zaštitu okoliša do 15. lipnja tekuće godine, za proteklu godinu.

Dostava podataka, informacija i izvješća te njihova razmjena s međunarodnim tijelima i organizacijama, s obzirom na preuzete obveze Države vezano za područje zaštite okoliša, provode se na način i u rokovima utvrđenim svakim pojedinim dokumentom o preuzimanju obveza.

Obveznici dostave prethodno navedenih podataka, informacija i izvješća Agenciji za zaštitu okoliša dostavljaju primjerak materijala istodobno s izvješćem koje dostavljaju međunarodnom tijelu i organizaciji.

Obveza objave informacija o okolišu

U okviru svoje nadležnosti, tijelo javne vlasti dužno je osigurati redovitu objavu informacija o okolišu i to putem dostupnih elektronskih baza podataka ili putem drugih odgovarajućih sredstava informiranja. Osobito se moraju objavljivati npr. tekstove međunarodnih ugovora, konvencija ili sporazuma, propisi iz područja zaštite okoliša, strategije, planovi, programi i drugi dokumenti zaštite okoliša, izvješća o stanju okoliša, podaci koji se odnose na praćenje stanja okoliša, dozvole/suglasnosti koje imaju značajan utjecaj na okoliš, studije i procjene rizika u odnosu na sastavnice okoliša, te drugi podaci od značaja za zaštitu okoliša. Navedene informacije nužno trebaju biti uredno ažurirane,

a tijela javne vlasti dužna su u okviru svoje nadležnosti osigurati da su informacije točne, pravovremene i usporedive.

Ukoliko se radi o zahtjevu za informacijom koja se odnosi na opterećenja kao što su tvari, energija, buka, nuklearna goriva, radijacija ili otpad, uključujući radioaktivni otpad, emisije i druga ispuštanja u okoliš, tijela javne vlasti dužna su, ako raspolažu s takvim informacijama informirati podnositelja zahtjeva o mjestu gdje se, ukoliko postoje, mogu pronaći podaci o mjernim postupcima, uključujući metode analiza, uzorkovanja, prethodne obrade uzoraka korištenih u prikupljanju podataka, ili uputiti podnositelja zahtjeva na odgovarajući standardizirani postupak koji je korišten, ako je tijelo javne vlasti informirano o tome.

Nadalje, tijela javne vlasti obvezna su bez odgađanja obavijestiti javnost putem sredstava javnog informiranja ili na drugi odgovarajući način o slučajevima neposredne opasnosti za ljudsko zdravlje, materijalna dobra i/ili okoliš, neovisno jesu li te opasnosti uzrokovane ljudskom djelatnošću ili prirodnim pojavama.

Primjer: ZAGREB – Javnost je bila obaviještena, putem medija, o nezgodi u krugu poduzeća Dukat. Naime, noću je došlo do istjecanja amonijaka iz oštećene cijevi, no brzom intervencijom istjecanje je zaustavljeno, a u zagrebačkoj policiji rekli su kako nije bilo opasnosti za ljude jer nije došlo do onečišćenja zraka.

Amonijak je počeo istjecati iz puknute cijevi u pogonu fermentacije, no brzom intervencijom vatrogasaca Dukata i zagrebačke javne vatrogasne postrojbe zaledili su cijevi, gdje je istjecao amonijak i zatvorili sigurnosni ventil kako bi spriječili daljnje istjecanje. Tom prilikom nije došlo do ugrožavanja ljudi i imovine, a sanacija puknuća cijevi nastavila se jutros, kažu u policiji. (hina/s.h.). Ono što je zanimljivo u toj priči jest da Dukat nema Plan intervencije u zaštiti okoliša iako bi ga po hrvatskim zakonima trebao imati.

Isto tako, tijela javne vlasti, ali i onečišćivači, odmah po saznanju, obvezni su bez odgađanja obavijestiti javnost o prekoračenjima propisanih graničnih vrijednosti emisija u okoliš.

Zahtjev za informacijom podnosi se bilo kojem tijelu javne vlasti koje posjeduje informaciju o okolišu odnosno zaštiti okoliša, ili na koje se ta informacija odnosi. Pristup informacijama tijelo javne vlasti dužno je omogućiti u najkraćem mogućem roku, ali najkasnije u roku od mjesec dana od dana zaprimanja zahtjeva. Međutim, ukoliko su opseg i složenost traženih informacija takvi, da je razdoblje od mjesec dana nedostavno za kompletiranje dokumentacije vezano za traženu informaciju tada se pristup informaciji mora omogućiti najkasnije u roku od dva mjeseca od datuma zaprimanja zahtjeva. Informacija o okolišu, ako je to prema prirodi stvari moguće, daje se u obliku u kojem je tražena.

U kojim slučajevima tijelo javne vlasti može odbiti zahtjev za davanje informacije o okolišu?

Tijelo javne vlasti može odbiti zahtjev za davanje informacije ukoliko:

- informaciju ne posjeduje ili se traženo ne odnosi na to tijelo javne vlasti, a nema saznanja o tome koje tijelo javne vlasti posjeduje traženu informaciju,
- ne vodi i nema propisane očevidnike na temelju kojih bi se tražena informacija mogla dati,
- je zahtjev očito nerazumljiv,
- je zahtjev postavljen na preopćenit način i nakon zatražene dopune odnosno pojašnjenja u skladu s posebnim propisom,
- se zahtjev odnosi na informacije, materijale, dokumente ili podatke koji su u fazi izrade odnosno čije je dovršavanje u tijeku (no, tada se mora navesti koje je tijelo nadležno za izradu materijala za koje se traži pristup informacijama i koje je vrijeme potrebno za njihov završetak, ukoliko tijelo javne vlasti raspolaže takvim informacijama)
- se informacija odnosi na dokumente i aktivnosti vezano za unutarnju komunikaciju tijela javne vlasti a glede izvršavanja zadaća iz djelokruga tijela.

Pristup informaciji može se odbiti i ukoliko bi objavljivanje te informacije imalo negativan učinak na:

- tajnost postupka koje vodi tijelo javne vlasti, ukoliko je tajnost postupka zajamčena posebnim propisom, ako se taj zahtjev odnosi na ispuštanja ili druge emisije u okoliš.
- međunarodne odnose, javnu sigurnost i nacionalnu obranu,
- sudski postupak, odnosno prava fizičkih i pravnih osoba na pravično suđenje te na pravo tijela državne vlasti na provođenje istrage u kaznenim ili prekršajnim postupcima,
- tajnost trgovačkih i/ili industrijskih podataka gdje je tajnost zaštićena posebnim propisima kojima se štiti legitiman/opravan ekonomski interes, uključujući i javni interes u održavanju tajnosti podataka o porezu te statistiku, osim ako se taj zahtjev odnosi na ispuštanja ili druge emisije u okoliš
- zaštitu osoba i zaštitu tajnosti osobnih podataka koji se odnose na fizičke osobe koje nisu dale pristanak na pristup podacima javnosti, a ta tajnost je zajamčena propisima,
- zaštitu intelektualnog i industrijskog vlasništva, osim ako se taj zahtjev odnosi na ispuštanja ili druge emisije u okoliš.
- interes ili zaštitu osoba koje su dobrovoljno dostavile traženi podatak bez zakonske obveze da to učine, osim ukoliko nisu dale pristanak o objavi podataka, osim ako se taj zahtjev odnosi na ispuštanja ili druge emisije u okoliš.

– zaštitu sastavnica okoliša na koje se podatak odnosi – primjerice: staništa zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta.

Tijela koja su nadležna za provedbu:

- strateške procjene,
 - procjene utjecaja zahvata na okoliš, ocjene o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš, davanja upute o sadržaju studije o utjecaju zahvata na okoliš,
 - utvrđivanja objedinjenih uvjeta za zaštitu okoliša i
 - davanja suglasnosti na Izvješće o sigurnosti, obvezna su informirati javnost o tim postupcima.
- Rok koji se određuje za informiranje javnosti u navedenim postupcima ne može biti kraći od 30 dana.

Kakav je pristup informacijama u praksi?

Svaka fizička i pravna osoba prema Zakonu o pravu na pristup informacijama ima pravo tražiti i dobiti informaciju, a tijelo javne vlasti treba omogućiti pristup traženoj informaciji, odnosno informacije treba objavljivati kada za to i ne postoji poseban zahtjev jer je to njihova obveza određena zakonom ili drugim propisom. Sve informacije koje posjeduju, raspolazu ili nadziru tijela javne vlasti moraju biti dostupne zainteresiranim ovlaštenicima toga prava, tj. fizičke i pravne osobe imaju pravo saznati da li organ javne vlasti raspolaze, posjeduje ili nadzire traženu informaciju. Informacije koje tijela javne vlasti daju, objavljuju, moraju biti potpune i točne.

Prema Zakonu o pravu na pristup informacijama, općem propisu - lex specialis za informiranje (NN, 172/03) pravo na pristup informacijama je pravo fizičke i pravne osobe da traži i dobije informaciju, kao i obveza tijela javne vlasti da omogući pristup zatraženoj informaciji, odnosno da objavljuje informacije kada za to i ne postoji poseban zahtjev, već takvo objavljivanje predstavlja njihovu obvezu određenu zakonom ili drugim općim propisom. Dakle, tražitelj (ovlaštenik) prava na informaciju je svaka domaća ili strana fizička ili pravna osoba koja zahtjeva pristup informaciji, a pružatelj (obveznik) informacija su razna tijela javne vlasti.

Javni uvid u GUP Grada Zagreba

Sve informacije koje posjeduju, raspolažu ili nadziru tijela javne vlasti moraju biti dostupne zainteresiranim ovlaštenicima toga prava, tj. fizičke i pravne osobe imaju pravo saznati da li organ javne vlasti raspolaže, posjeduje ili nadzire traženu informaciju. Informacije koje tijela javne vlasti daju, objavljuju, moraju biti potpune i točne. Većina tijela javne vlasti ima vlastite web-stranice koje su važan izvor informacija o samom tijelu, nadležnostima i djelokrugu te propisima iz njegove nadležnosti.

Pravo na pristup informacijama pripada svim ovlaštenicima toga prava na jednak način i pod jednakim uvjetima, a ovlaštenik prava na informaciju ima pravo dobivenu informaciju javno iznositi.

Zakon o pravu na pristup informacijama nam, dakle, daje pravo tražiti informaciju od raznih tijela javne vlasti, pa tako i od MZOPUG, kojem se mi najčešće obraćamo, a informacija mora biti osigurana u roku od 15 dana. Navedeni rok za ostvarivanje prava na pristup informacijama moguće je produžiti do 30 dana ukoliko se informacija traži izvan sjedišta tijela javne vlasti ili ako se jednim zahtjevom traži veći broj različitih informacija, i o produženju se podnositelj zahtjeva mora obavijestiti.

Najčešće se taj rok produži zbog nedostatka ljudskih resursa u tim tijelima, no to znači da vrlo često vrijednu informaciju dobijemo (pre)kasno. Nadalje, razlog kašnjenja jest što često tijela prebacuju nadležnost jedna na druge. Prema našem mišljenju, međutim, još je veći problem kada se recimo i ispoštuje taj rok, ali je informacija nepotpuna ili netočna. Razlog tome je vrlo često namjerno nerazumijevanje zahtjeva za pristup informacijama mada, prema navedenom propisu, ukoliko je zahtjev nerazumljiv, ovlaštenik ga ima pravo u roku od 3 dana (od kada mu je vraćen), dopuniti ili ispraviti.

Naravno, ukoliko nije zadovoljan s primljenom informacijom ima pravo na žalbu, no jasno je kako je do tada već izgubio puno, puno vremena. Spomenimo kako se žalba podnosi čelniku nadležnog tijela, u roku od 8 dana od dana dostavljanja rješenja.

Drugostupanjska odluka po žalbi mora se donijeti i dostaviti bez odgode, a najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja žalbe. Protiv drugostupanjske odluke, odnosno konačnoga prvostupanjskog rješenja tijela kojim se zahtjev odbija, podnositelj zahtjeva može tužbom pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom u roku 30 dana od dana dostave rješenja, u skladu s odredbama Zakona o upravnim sporovima. Postupak po tužbi je hitan, no, za cijelu RH postoji samo jedan Upravni sud, a broj upravnih predmeta je izuzetno velik.

Podnositelj zahtjeva za pristup informaciji može tražiti pisani odgovor, neposredan uvid u izvornik ili izdavanje preslika i sažetaka o sadržaju za koji se zanima. Dodatno, u zahtjevu podnositelj može predložiti način na koji će mu se informacija učiniti dostupnom, a način ostvarivanja odnosno dobivanja informacije uglavnom je jednak načinu podnošenja zahtjeva.

U pravilu, stranke koje imaju konkretno pitanje i žele trenutnu informaciju služe se telefonom. Kada govorimo o zahtjevu, svi se oblici uglavnom svode na pisani dokument jer će svako tijelo javne vlasti uvijek inzistirati na pisanom obliku.

Primjer: Kada želi trenutnu informaciju Zeleni telefon se često služi telefonom kada se radi npr. o sijeći stabala ili šume, spaljivanju otpada ili drugog onečišćenja okoliša koje se događa trenutno te pisani dokument tada nema svrhe.

Neposredan uvid u izvornik je nešto složeniji način pružanja i pristupa informacijama, a predviđa se za slučajeve kada nije moguće ili nije dozvoljeno reproduciranje određenog dokumenta, odnosno kada je to jedini način uvida i za nadležne djelatnike.

Prema Zakonu o pravu na pristup informacijama tijelo javne vlasti uskratit će pravo na pristup informaciji ako:

- je informacija zakonom ili na osnovi kriterija utvrđenih zakonom proglašena državnom, vojnom, službenom, profesionalnom ili poslovnom tajnom ili
- ako je zaštićena zakonom kojim se uređuje područje zaštite osobnih podataka.

Dodatno, tijela javne vlasti mogu uskratiti pravo na pristup informaciji ako postoje osnove sumnje da bi njezino objavljivanje:

- 1) onemogućilo poduzimanje mjera i radnji radi sprječavanja i otkrivanja kažnjivih djela ili radi progona počinitelja kažnjivih djela,
- 2) onemogućilo učinkovito, neovisno i nepristrano vođenje sudskog, upravnog ili drugog pravno uređenog postupka, izvršenje sudske odluke ili kazne,

- 3) onemogućilo rad tijela koji vrše upravni nadzor, odnosno nadzor zakonitosti,
- 4) izazvalo ozbiljnu štetu za život, zdravlje, sigurnost ljudi ili za okoliš,
- 5) onemogućilo provođenje gospodarske ili monetarne politike,
- 6) ugrozilo pravo intelektualnog vlasništva, osim u slučaju izričitoga pisanog pristanka autora ili vlasnika.

Tijela javne vlasti odobrit će, međutim, pristup u one dijelove informacije koji se s obzirom na prirodu svog sadržaja mogu objaviti. Nakon što prestanu razlozi prema kojima tijelo javne vlasti uskraćuje pravo na pristup informaciji te informacije postaju dostupne javnosti.

Ukoliko tražitelj, na osnovi dokaza kojima raspolaže, smatra kako informacija pružena na temelju zahtjeva nije točna ili potpuna, može zahtijevati njen ispravak, odnosno dopunu.

Korak dalje od ove odredbe učinit ćemo ako još jednom preispitamo kriterije koji su doveli do uskraćivanja zatražene informacije. Naime, kako pokazuju iskustva poredbenih sustava, često se događa da uskraćivanje cjelokupnog teksta nije potrebno jer se npr. oznaka tajnosti ili povjerljivosti odnosi tek na dio. Tako se te informacije mogu izuzeti ili prekriti, a dopušta se uvid u ostali dio teksta.

Primjer: U Republici Hrvatskoj se, međutim, kada su u pitanju vojne vježbe tj. utjecaj istih na okoliš, zbrinjavanje otpada od strane vojske ili neke slične informacije vezane za okoliš, nikakve informacije ne mogu dobiti jer imaju status „vojne tajne“.

Tijelo javne vlasti obvezno je radi osiguravanja pristupa informacijama odrediti posebnu službenu osobu mjerodavnu za rješavanje ostvarivanja prava na pristup informacijama tj. službenika za informiranje.

Nadalje, tijelo javne vlasti posebnom odlukom ustrojiti će katalog informacija koje posjeduje, raspolaže ili nadzire, a koji sadrži sistematizirani pregled informacija s opisom sadržaja, namjenom, načinom osiguravanja i vremenom ostvarivanja prava na pristup, a službenik za informiranje poduzima sve radnje i mjere potrebne radi urednog vođenja kataloga, a za što je neposredno odgovoran čelniku tijela javne vlasti.

Dodatno, tijelo javne vlasti dužno je voditi poseban službeni upisnik o zahtjevima, postupcima i odlukama o ostvarivanju prava na pristup informacijama u skladu s odredbama Zakona o pravu na pristup informacijama.

2. STUP

PRAVO NA SUDJELOVANJE JAVNOSTI U ODLUČIVANJU O PITANJIMA OKOLIŠA

Zašto je ovo važno? Prvenstveno zato što je sudjelovanje građana alat koji pridonosi većoj učinkovitosti upravljanja, te su potrebni mehanizmi partnerstva između lokalne samouprave i skupina građana u cilju bolje obaviještenosti o samim očekivanjima građana te podrške istih za aktivnosti i ulaganja za provedbu zajedničkih projekata.

Prema Arhuškoj konvenciji, pravo sudjelovanja u odlučivanju ima zainteresirana javnost u koju spadaju fizičke i pravne osobe, na koje neka odluka utječe ili bi mogla utjecati, i koje su zainteresirane za ishod te odluke. Također pravo sudjelovanja u odlučivanju imaju i nevladine organizacije koje rade na promicanju zaštite okoliša te sudjeluju u skladu sa lokalnim zakonima.

Tijela državne uprave ili lokalne samouprave nadležna su za donošenje odluka koja imaju ili mogu imati utjecaj na okoliš. Ta područja obuhvaćaju energetiku, industriju metala, minerala, kemijsku industriju, promet, vodoopskrbu i vodozaštitu, postrojenja za uzgoj stoke i sve što ima direktan ili indirektan utjecaj na kvalitetu okoliša.

U ovom kontekstu je, dakle, važno obavijestiti javnost i dati dovoljno informacija koje su potrebne za sudjelovanje zainteresiranih. Javnost mora biti obaviještena o djelatnosti o kojoj se donosi odluka, o značaju moguće odluke, o planiranom postupku djelovanja (početak, mogućnost sudjelovanja u javnim raspravama, adrese za upućivanje primjedbi i pitanja).

Proces sudjelovanja građana organizira se na način da postoji dovoljno vremena za informiranje javnosti i uz pripremu djelotvornog sudjelovanja od strane zainteresiranih aktera. Važno je da se sudjelovanje organizira u trenutku kad su sve mogućnosti otvorene i kad je moguće ostvariti utjecaj koji nije ograničen proteklom procesom odlučivanja.

Instrumenti sudjelovanja javnosti su javni uvid i javna rasprava.

JAVNI UVID jest izlaganje isprava na temelju kojih se donosi odluka o okolišu (npr. sažetak Studije o procjeni utjecaja na okoliš ili Prostorni plan), na određenom mjestu kroz određeni vremenski period.

Javni uvid u GUP Grada Zagreba

Zainteresirana javnost ima mogućnost putem javnog uvida upoznati se npr. sa sažetkom Studije o procjeni utjecaja na okoliš te uputiti prijedloge za izmjene iste.

JAVNA RASPRAVA jest organizacija jednog ili više izlaganja naručitelja i izrađivača određenih isprava, a radi obrazloženja bitnih rješenja, smjernica i mjera, odnosno razloga za donošenje odluke. Sudionici javne rasprave mogu izraziti svoja očitovanja, prijedloge i primjedbe na odluku koja je predmet raspravljanja, a što ulazi u zapisnik o javnoj raspravi, te na njih tijelo javne vlasti mora odgovoriti ili pismeno obrazložiti razloge neprihvatanja ili djelomičnog prihvatanja istih.

Nedostatci ovog postupka sastoje se u ograničenosti sudjelovanja javnosti na samo dva postupka, na neobvezatnost provođenja javne rasprave prilikom procjene utjecaja na okoliš te uključivanje javnosti u kasnoj fazi procjene utjecaja na okoliš.

Zakonski temelj za sudjelovanje javnosti u odlučivanju o okolišu u hrvatskom pravu nalazi se u Zakonu o zaštiti okoliša (NN 110/07); Uredbi o javnoj raspravi u postupku donošenja prostornih planova (NN br. 101/98) te u Pravilniku o procjeni utjecaja na okoliš (NN br. 59/00 i 136/04). Međutim, trenutno su u postupku izrade novi provedbeni propisi Zakona o zaštiti okoliša, pa tako, između ostalog i Uredba o Procjeni utjecaja na okoliš, Uredba o strateškoj procjeni utjecaja na okoliš te Uredba o sudjelovanju javnosti.

Zakon o zaštiti okoliša razlikuje i definira pojmove javnost i zainteresirana javnost:

Javnost je jedna ili više fizičkih ili pravnih osoba, njihove skupine, udruge i organizacije sukladno posebnim propisima i praksi,

Zainteresirana javnost je javnost na koju utječe ili bi moglo utjecati odlučivanje o okolišu, te koja živi odnosno radi u području mogućih negativnih utjecaja na okoliš ili u području koje će vjerojatno biti pod negativnim utjecajem. Udruge civilnog društva koje djeluju na području zaštite okoliša i ispunjavaju sve uvjete sukladno Zakonu o zaštiti okoliša smatrat će zainteresiranima.

Sudjelovanje javnosti i zainteresirane javnosti izuzetno je bitno pri odlučivanju o određenim djelovanjima i djelatnostima vezano za pitanja zaštite okoliša. Kako bi se uistinu moglo utjecati na neku odluku nužno je javnost i zainteresirana javnost uključiti u postupak odlučivanja rano, kad su još sve mogućnosti otvorene. Isto tako, tijekom postupka odlučivanja u pitanjima okoliša vezano za odgovarajuće djelovanje nositelja zahvata i operatera odnosno djelatnost tvrtke, na prikladan način, pravodobno i djelotvorno javnost i zainteresiranu javnost mora se obavijestiti o njihovom pravu sudjelovanja.

U tu svrhu, tijela javne vlasti obvezna su, (u ranoj fazi postupanja kada su sve mogućnosti otvorene), putem javnih obavijesti, oglasa ili drugih odgovarajućih sredstava kao i elektroničkih medija, odnosno na primjeren način, obavijestiti javnost odnosno zainteresiranu javnost o:

- zaprimljenim zahtjevima nositelja zahvata, operatera i tvrtke
- o nacrtima planova i programa za koje se provodi strateška procjena i o onima za koje se ne provodi strateška procjena
- o nacrtima provedbenih propisa i/ili opće-primjenjivih pravno obvezujućih normativnih instrumenata
- te o postupcima koji se s tim u svezi provode sukladno Zakonu o zaštiti okoliša i posebnim propisima.

Obavijest javnosti/zainteresiranoj javnosti mora sadržavati podatke o onom o čemu se obavještava uključujući i informacije o pravu na sudjelovanje javnosti odnosno zainteresirane javnosti u postupcima koji se glede toga vode, te informacije o tijelima kojima se podnose mišljenja, prijedlozi i/ili pitanja s tim u svezi.

Zakonom o zaštiti okoliša propisano je kako je minimalni rok koji se može odrediti za sudjelovanje javnosti 30 dana.

U postupcima odlučivanja u pitanjima okoliša javnost i zainteresirana javnost imaju pravo iznijeti svoje mišljenje, prijedloge i primjedbe vezano za donošenje odluka odnosno akata tijela javne vlasti.

Prilikom utvrđivanja: prijedloga odluka (rješenja) kojima se odlučuje o zahtjevu nositelja zahvata, tvrtke i operatera; nacрта prijedloga plana ili programa te prijedloga zakona i provedbenih propisa i ostalih opće-primjenjivih pravno obvezujućih pravila; koji bi mogli imati značajan utjecaj na okoliš, moraju se razmotriti rezultati sudjelovanja javnosti, odnosno zainteresirane javnosti.

Nakon što razmotri prijedloge i mišljenja iznesene u postupcima sudjelovanja javnosti, odnosno zainteresirane javnosti nadležno tijelo dužno je obavijestiti javnost odnosno zainteresiranu javnost o svojoj odluci i razlozima na temelju kojih je ta odluka donesena, uključujući i podatke o postupku vezano za sudjelovanje javnosti i zainteresirane javnosti.

Javna rasprava - GUP Grada Zagreba

Nadalje, tijela javne vlasti dužna su osigurati pravovremeno i učinkovito sudjelovanje javnosti u postupku izrade zakona i provedbenih propisa te ostalih opće-primjenjivih pravno obvezujućih pravila iz svoje nadležnosti, koji bi mogli imati značajan utjecaj na okoliš, uključujući i postupke izrade njihovih izmjena i dopuna.

Javnost ima pravo iznijeti svoje mišljenje, primjedbe te prijedloge i na nacрте prijedloga planova i programa koji se odnose na okoliš, a za koje Zakonom o zaštiti okoliša nije određena obveza strateške procjene.

Tijela javne vlasti obvezna su osigurati pravovremeno i učinkovito sudjelovanje javnosti prilikom izrade i izmjena i/ili dopuna planova i programa koje donose u okviru svoje nadležnosti.

Iznimka su odredbe o postupku sudjelovanja javnosti ne odnose se na planove i programe koji se donose u svrhu nacionalne sigurnosti ili civilne zaštite.

Sudjelovanje javnosti i zainteresirane javnosti u posebnim postupcima uređenim Zakonom o zaštiti okoliša

1. U postupku strateške procjene plana i programa sudjeluje javnost.
2. U postupku procjene utjecaja zahvata na okoliš i u postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša za postrojenje tvrtke sudjeluje javnost i zainteresirana javnost.

Javnost i zainteresirana javnost u navedenim postupcima sudjeluju davanjem pisanih mišljenja, prijedloga i primjedbi. U tijeku postupka sudjelovanja javnosti i zainteresirane javnosti provodi se javni uvid i mora se osigurati najmanje jedno javno izlaganje, ovisno o složenosti postupka. Postupak javnog uvida mora se osigurati u trajanju od najmanje 30 dana.

U postupcima u kojima se donose odgovarajuće odluke o zahtjevu nositelja zahvata, tvrtke i operatera, prije donošenja tih odluka (rješenja), moraju se razmotriti mišljenja, primjedbe i prijedlozi javnosti zainteresirane javnosti dostavljeni prilikom sudjelovanja u tim postupcima.

Nadležna tijela obvezna su informirati javnost i zainteresiranu javnost o sadržaju odluka kojima je odlučeno o zahtjevima nositelja zahvata, tvrtke i operatera.

Kakvo je stvarno sudjelovanje javnosti u donošenju odluka i da li to pravo garantira da će javnost čuti?

Veliki je problem što javna vlast u iznimno velikom broju slučajeva (da ne kažemo uvijek) pod terminom “sudjelovanje javnosti” razumijeva zapravo informiranje. Pojašnjenja radi, npr. organizirana je javna rasprava o nekom projektu, recimo izgradnji poslovne zgrade i stanovnici okolnih zgrada na toj raspravi izraze protivljenje tom projektu. Protivljenje tih stanovnika nema zapravo utjecaja na odluku o tome hoće li se projekt realizirati ili ne što znači da oni nikako nisu sudjelovali tj. utjecali na donošenje odluke koja ih se itekako tiče, već su samo informirani o projektu. Znači, javnost će biti čuta, ali će joj samo biti obrazloženo (to je jedina obveza prema našim propisima) zašto njeno mišljenje nije uzeto u obzir. Ima jako puno slučajeva kad su građani sudjelovali od samog početka u postupku ishođenja lokacijske dozvole, a da nisu uspjeli zaustaviti projekt. U lokacijskoj dozvoli je na kraju bilo i upisano tko je i kada izrazio protivljenje, ali to je sve. Jesu li oni, znači, sudjelovali u donošenju odluke?

Zatim, u postupku Procjene utjecaja na okoliš, često se događalo da je obavijest o održavanju javne rasprave bila izvješena na oglasnoj ploči općine na čijem području se projekt planira, a ne npr. u dnevnim novinama, tako da “zainteresirana javnost” nije ni znala za raspravu. Bilo je i slučajeva kad je javni uvid u Studiju utjecaja na okoliš organiziran u Zagrebu, a u pitanju je projekt npr. u Lici.

Ti primjeri pokazuju kako u našoj zemlji sudjelovanje javnosti u donošenju odluka nije nešto na što se gleda pozitivno jer cijeli taj postupak nije baš jednostavan.

Nadajmo se kako će se to u skoroj budućnosti promijeniti, te će se, štoviše, građane poticati na sudjelovanje u odlučivanju o nekom projektu ili planu koji će uvelike utjecati na njihov život, a ne potpuno suprotno – da im se to pravo uskraćuje.

3.STUP

PRAVO NA PRISTUP PRAVOSUĐU U PITANJIMA OKOLIŠA

U okviru domaćeg zakonodavstva dužnost je, svake stranke Arhuške konvencije, osigurati da svaka osoba, koja smatra da njen zahtjev za informacijom zanemaren, nepravedno odbijen ili da je na njega odgovoreno na neodgovarajući način tj. protivno odredbama, ima pristup postupku ocjene pred sudom ili nekim drugim neovisnom i nepristranim zakonski utemeljenim tijelom. Također je potrebno osigurati brz, jeftin ili besplatan postupak razmatranja od strane tijela vlasti ili nekog drugog nepristranog tijela.

Prilikom kršenja prava na sudjelovanje javnosti aktivni građani ili nevladine udruge građana imaju pravo pristupa postupku ocjene pred sudom ili nekim drugim zakonski utemeljenim i nepristranim tijelom kako bi osporili materijalnu i proceduralnu zakonitost neke odluke, čina ili propusta u odredbi o sudjelovanju javnosti i odlučivanju o okolišu. No, prije takvog postupka potrebno je iscrpiti sve postupke administrativne ocjene.

U hrvatskom zakonu zaštita prava na pristup informacijama i prava na sudjelovanje osigurava se pravom na pokretanje postupaka pred tijelima uprave (upravni postupak: zahtjev, žalba) i pred tijelima sudbene vlasti (sudski postupak-tužba).

Zakon o zaštiti okoliša, koji je na snazi od 1.studenog 2007. godine uveo je 3. stup Arhuške konvencije tj. Pravo na pristup pravosuđu u hrvatski sustav zaštite okoliša.

Pravo na pristup pravosuđu je pravo na izjavljivanje žalbe nadležnom tijelu odnosno pravo na podnošenje tužbe nadležnom sudu, koje se ovim Zakonom, uz propisane uvjete, utvrđuje osobama – građanima, drugim fizičkim te pravnim osobama, njihovim skupinama, udrugama i organizacijama - radi ostvarivanja prava na zdrav život i održiv okoliš i u svrhu zaštite okoliša i pojedinih sastavnica okoliša i zaštite od štetnog utjecaja opterećenja. (čl.3. ZZO)

Priznavanje pravnog interesa osobama zainteresirane javnosti

1. Da ima vjerojatan pravni interes u postupcima u kojima je predviđeno sudjelovanje zainteresirane javnosti smatrat će se svaka fizička i pravna osoba koja zbog lokacije zahvata i/ili zbog prirode i utjecaja zahvata može, u skladu sa zakonom, dokazati da joj je trajno narušeno pravo.
2. Podrazumijeva se da ima dovoljan (vjerojatan) pravni interes u postupcima u kojima je predviđeno sudjelovanje zainteresirane javnosti i udruga civilnog društva koja djeluje na području zaštite okoliša ukoliko:
 1. je registrirana sukladno posebnim propisima o udrugama te da joj je statutom

kao cilj određena zaštita i unaprjeđenje okoliša, uključujući i zaštitu ljudskog zdravlja i zaštitu ili racionalno korištenje prirodnih dobara,

2. je registrirana najmanje dvije godine prije nego je započeo postupak tijela javne vlasti o zahtjevu povodom kojega iskazuje svoj pravni interes, te ako dokaže da je u tom razdoblju aktivno sudjelovala u aktivnostima vezanim za zaštitu okoliša na području grada ili općine gdje ima registrirano sjedište sukladno svojem statutu.

Osobe koje su u svojstvu zainteresirane javnosti sudjelovale u postupcima uređenim Zakonom o zaštiti okoliša imaju pravo osporavati odgovarajući upravni akt tijela javne vlasti, zakonom predviđena mogućnost podnošenja žalbe odnosno tužbe, te izjaviti žalbu Ministarstvu, odnosno podnijeti tužbu nadležnom sudu u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša i posebnim zakonom, a radi osporavanja postupovne i/ili materijalne zakonitosti akata, radnji ili propusta.

O odgovarajućem upravnom aktu tijela javne vlasti i pravu na izjavljivanje žalbe Ministarstvu odnosno podnošenje tužbe nadležnom sudu osobe u svojstvu zainteresirane javnosti bit će obaviještene dostavom toga akta ukoliko su podaci o osobi poznati tijelu javne vlasti, odnosno putem javne obavijesti ili na drugi primjeren način.

Osobe koje imaju svojstvo zainteresirane javnosti, a koje smatraju kako je odlukom, radnjom i propustom tijela javne vlasti ili djelovanjem ili propuštanjem djelovanja fizičke ili pravne osobe (primjerice: operatera, tvrtke, onečišćivača) u pitanjima zaštite okoliša povrijeđen Zakon o zaštiti okoliša, posebni zakon kojim je uređena zaštita pojedine sastavnice okoliša (npr. Zakon o vodama) ili zaštita od utjecaja opterećenja, ili propisi doneseni na temelju tih zakona, imaju pravo pred nadležnim sudom sukladno Zakonu o zaštiti okoliša i posebnim propisima osporavati postupovnu i materijalnu zakonitost donesene odluke, radnje i propusta u vezi sa zaštitom okoliša, te osporavati zakonitost djelovanja ili propuštanja djelovanja u pitanjima zaštite okoliša.

Zahtjev mora biti podnesen u propisanom obliku sukladno posebnom propisu, u roku od 30 dana od dana donošenja odluke koja se osporava, ili u slučaju radnje i propusta u roku od 15 dana od dana protoka roka za izvršenje radnje odnosno donošenje odluke. U zahtjevu mora biti navedeno i obrazloženo u čemu je sadržana odnosno na što se odnosi povreda propisa te se to mora potkrijepiti odgovarajućim dokazima.

Sudski postupak po svakoj tužbi iz područja zaštite okoliša sukladno Zakonu o zaštiti okoliša, je hitan, a nadležni sud može:

– naložiti operateru, tvrtki, onečišćivaču odnosno tijelu javne vlasti, da poduzmu sve nužne mjere, uključujući i obustavu određenih djelovanja odnosno djelatnosti,

- obvezati tvrtku odnosno onečišćivača na plaćanje odgovarajuće naknade Fondu za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost,
- utvrditi nužne privremene mjere i naložiti operateru, tvrtki, onečišćivaču odnosno tijelu javne vlasti njihovu provedbu,
- ili donijeti drugu primjerenu odluku sukladno zakonu.

Važno je znati kako građani, kao i udruge građana, imaju mogućnost protiv fizičkih ili pravnih osoba koje ugrožavaju okoliš pokrenuti sudske postupke s ciljem da se ukloni opasnost za okoliš, da se popravi nastala šteta i kazni onečišćivač.

Što je s pristupom pravosuđu u praksi?

Treći stup Arhuške konvencije zadaje najviše problema svim državama EU tj. njegova je implementacija najlošije provedena, a bez njega prva 2 stupa nemaju prevelikog smisla. Naime, ukoliko je jedno od prva 2 prava povrijeđeno ili ugroženo, onda dolazimo do trećeg prava, a to je ostvarenje pravne zaštite prva dva stupa tj. prava.

Pojašnjenja radi npr. ako u postupku Procjene utjecaja na okoliš za neki projekt nije sudjelovala javnost, nije bila npr. organizirana javna rasprava, javnost će zaštitu tj. ostvarenje svog prava na sudjelovanje tražiti najprije žalbom tijelu koje je donijelo odluku bez sudjelovanja javnosti. Ukoliko se ne uspije sa žalbom (ili tijelo o istoj ne donese odluku) podnosi se tužba protiv tijela koje je donijelo spornu odluku i to Upravnom sudu.

4. ISKUSTVA ZELENOG TELEFONA

Osim uobičajene i najčešće komunikacije telefonom veliki dio posla na Zelenom telefonu (ZT) obavlja se putem dopisa. Izlaznim dopisima prosljeđujemo prijave i upite koje smo primili na ZT nadležnim službama i institucijama na rješavanje. U 2007. godini sa ZT-a upućeno je 259 dopisa, a primljeno 58 odgovora (Vidi tabelu 1). Izlazna pošta je, dakle, četiri puta brojnija od ulazne! Ili, odgovorilo se na svega 22 % naših dopisa. Najveći broj dopisa (100) upućen je Inspekciji zaštite okoliša, koja je rijetko pismeno uzvratila (37). Međutim, komunikaciju između Inspekcije zaštite okoliša i ZT-a smatramo zadovoljavajućom jer postoji i redovna komunikacija putem telefona.

Veliki broj dopisa upućen je komunalnom redarstvu (43), koji su vrlo rijetko pismeno uzvratili (3), jer se prijave rutinski rješavaju. Komunalni redari često telefonski komuniciraju sa ZT-om, a i mi odlazimo u njihove urede.

Potpuno je drugačija slika korespondencije s ostalim državnim uredima i javnim poduzećima (građevinska inspekcija, vodopravna inspekcija, urbanistička inspekcija, rudarska inspekcija, šumarska inspekcija, Ministarstvo kulture itd.) od kojih smo na 116 naša dopisa primili samo 13 odgovora. To više ukazuje na manjak potrebe komunikacije “odozgo prema dolje” što se tiče državnih ureda.

Dok javna poduzeća (Čistoća, Zrinjevac) ne ignoriraju probleme koje ZT posreduje iz svakodnevnog života, jer iste službe uglavnom nastoje probleme rješavati.

Tabela 1

NADLEŽNE SLUŽBE I INSTITUCIJE	IZLAZ POŠTE – BROJ IZLAZNIH DOPISA	ULAZ POŠTE – BROJ ULAZNIH DOPISA
Inspekcija zaštite okoliša	100	37
Komunalno redarstvo	43	3
Građevinska inspekcija	27	3
Urbanistička inspekcija	7	1
Vodopravna inspekcija	20	4
Šumarska inspekcija	11	0
Rudarska inspekcija	2	0
Poljoprivredna inspekcija	2	0

Sanitarna inspekcija	6	0
Gradski odjel za promet	9	2
Zavod za zaštitu spomenika prirode i kulture	6	5
Gospodarska inspekcija	1	0
Čistoća	1	0
Zagrebačke ceste	1	0
Zrinjevac	4	0
Zavod za prostorno planiranje	2	0
Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva	10	2
Zavod za javno zdravstvo	1	0
Ministarstvo kulture	6	1
UKUPNO	259	58

Iz tabele 2. uočljivo je da građani češće pišu nama, a te prijave se tretiraju kao i one telefonske. Dopisi građanima upućuju se u rijetkim slučajevima kada ima izgleda da će se upozorenjima građana neki problem riješiti ili kada ocijenimo da pojedince treba pismeno informirati o poduzetim koracima za rješavanje problema. Također primamo i anonimne dopise pa je tako i nemoguće odgovoriti na dopise građana. Sasvim je druga priča korespondencije putem elektronske pošte. Obavezno se informira građanina o učinjenim radnjama koje su poduzete da bi se problem riješio osim ako se radi o općenitom problemu ili razmišljanjima građana. Građani se također informiraju oko rješavanja problema putem Biltena ZT-a.

Tabela 2

	BROJ ULAZNIH DOPISA	BROJ IZLAZNIH DOPISA
Građani	330	44

5. ZAKLJUČAK

Ono što možemo zaključiti jest da, iako joj je cilj zaštita okoliša, Arhuška Konvencija može također biti viđena i kao instrument za promicanje demokracije, posebno jer smjera dopustiti široj javnosti pristup informacijama o okolišu koje drže javna vlast, i na taj način potičući transparentnost i odgovornost vlada; zatim pružiti priliku ljudima da izraze svoja mišljenja i zabrinutosti o pitanjima okoliša i pobrinuti se da ta pitanja budu uzeta u obzir od strane onih koji donose odluke; te na kraju omogućuje javnosti pristup pregledu procedure kad su njihova prava na pristup informacijama ili sudjelovanje povrijeđena.

U praksi to bi značilo npr. da građani moraju imati priliku reći što misle o novoj shemi izgradnje cesta ili o odlaganju otpada iz domaćinstava. Javnost također ima pravo znati u kojem stanju je njihov okoliš, te biti u mogućnosti, u nekim situacijama, sudskim putem ostvarivati zaštitu od zagađivača koji pokušavaju prikriti nepoštivanje ili zanemarivanje propisa iz područja zaštite okoliša ili čak državu.

Dakle, Arhuška konvencija je jedan vrijedan pravni instrument i na nama je da ga naučimo koristiti!

Međutim, mišljenja smo kako su mogući veliki problemi glede provedbe same AC, ali to neće biti neki novi problemi, dakle nisu vezani baš za AC već su to ustaljeni problemi našeg sustava. Problemi koje očekujemo su nepravodobnost i/ili netočnost i/ili nepotpunost informacija te poistovjećivanje informiranja i sudjelovanja javnosti. Ti su problemi, naime tako česti radi nedorečenosti zakona (npr. dužnost objave informacija, a ne recimo, dužnost objave informacija u najčitanijim novinama ili dužnost slanja poziva na javnu raspravu na kućnu adresu zainteresirane javnosti), zatim radi nedostatka ljudskih resursa te njihove nedovoljne educiranosti, a usudili bi se reći, vrlo često i nezainteresiranosti.

Smatramo kako će i hrvatskim sucima biti potrebna dodatna edukacija o pravu okoliša pa tako i o AC te ostalim konvencijama iz tog područja kako bi bili stručni za donošenje odluka u pitanjima okoliša.

Naravno, sve to je povezano s nedostatkom financijskih sredstava. Osnovni je problem dakle u državi, koja bi morala izdvojiti znatno veća sredstva za zaštitu okoliša što znači i za edukaciju o tom području.